

Liber II

1 Vt primum nocte discussa sol nouus diem fecit, et somno simul emersus et lectulo, anxius alioquin et nimis cupidus cognoscendi quae rara miraque sunt, ²reputansque me media Thessaliae loca tenere qua artis magicae natiua cantamina totius orbis consono ore celebrentur fabulamque illam optimi comitis Aristomenis de situ ciuitatis huius exortam, suspensus alioquin et uoto simul et studio, curiose singula considerabam. ³Nec fuit in illa ciuitate quod aspiciens id esse crederem quod esset, sed omnia prorsus ferali murmure in aliam effigiem translata, ⁴ut et lapides quos offenderem de homine duratos et aues quas audirem indidem plumatas et arbores quae pomerium ambirent similiter foliatas et fontanos latices de corporibus humanis fluxos crederem; ⁵iam statuas et imagines incessuras, parietes locuturos, boues et id genus pecua dicturas praesagium, de ipso uero caelo et iubaris orbe subito uenturum oraculum.

2 ¹Sic attonitus, immo uero cruciabili desiderio stupidus, nullo quidem initio uel omnino uestigio cupidinis meae reperto cuncta circumibam tamen. ²Dum in luxum nepotalem similis ostiatim singula pererro, ³repente me nescius forum cupidinis intuli, et ecce mulierem quampiam frequenti stipatam famulitione ibidem gradientem adcelerato uestigio comprehendo; ⁴aurum in gemmis et in tunicis, ibi inflexum, hic intextum, matronam profecto confitebatur. ⁵Huius adhaerebat lateri senex iam grauis in annis, qui ut primum me conspexit “Est”, inquit “hercules, est Lucius”, ⁶et offert osculum et statim incertum quidnam in aurem mulieris obganniit; “Quin” inquit “etiam ipse parentem tuam accedis et salutas?” ⁷“Vereor” inquam “ignotae mihi feminae” et statim rubore suffusus deiecto capite restiti. ⁸At illa optutum in me conuersa: “En” inquit “sanctissimae Saluiae matris generosa probitas, sed et cetera corporis execrabiliter ad [regulam qua diligenter aliquid adfingunt] <amus>sim congruentia: ⁹inenormis proceritas, succulenta gracilitas, rubor temperatus, flauum et inadfectatum capillitium, oculi caesii quidem, sed uigiles et in aspectu micantes, prorsus aquilini, os quoquouersum floridum, speciosus et immeditatus incessus”.

3 ¹Et adiecit: “Ego te, o Luci, meis istis manibus educaui, quidni? parentis tuae non modo sanguinis, uerum alimoniarum etiam socia. ²Nam et familia Plutarchi ambae prognatae sumus et eandem nutricem simul bibimus et in nexu germanitatis una coaluimus. Nec aliud nos quam dignitas discernit, quod illa clarissimas ego priuatas nuptias fecerimus. ³Ego sum Byrrhena illa, cuius forte saepicule nomen inter tuos educatores frequentatum retines. ⁴Accede itaque hospitium fiducia, immo uero iam tuum proprium larem”.

⁵Ad haec ego, iam sermonis ipsius mora rubore digesto: “Absit”, inquam “parens, ut Milonem hospitem sine ulla querela deseram; sed plane, quod officiis integris potest effici, curabo sedulo. Quoties itineris huius ratio nascetur, numquam erit ut non apud te deuertar”.

⁶Dum hunc et huius modi sermonem altercamur, paucis admodum confectis passibus ad domum Byrrhenae peruenimus.

4 ¹Atria longe pulcherrima columnis quadrifariam per singulos angulos stantibus attolerabant statuas, ²palmaris deae facies, quae pinnis explicitis sine gressu pilae uolubilis instabile uestigium plantis roscidis delibantes nec ut maneant inhaerent et iam uolare creduntur. ³Ecce lapis Parius in Dianam factus tenet libratam totius loci medietatem, signum perfecte luculentum, ueste reflatum, procurso uegetum, introeuntibus obuium et maiestate numinis uenerabile; ⁴canes utrimquesaecus deae latera muniunt, qui canes et ipsi lapis erant; his oculi minantur, aures rigent, nares hiant, ora saeuiunt, et sicunde de proximo latratus ingruerit, eum putabis de faucibus lapidis exire, ⁵et in quo summum specimen operae fabrilis egregius ille signifex prodidit, sublatis canibus in pectus arduis pedes imi resistunt, currunt priores. ⁶Pone tergum deae saxum insurgit in speluncae modum muscis et herbis et foliis et uirgulis et sicubi pampinis et arbusculis alibi de lapide florentibus. ⁷Splendet intus umbra signi de nitore lapidis. Sub extrema saxi margine poma et uuae faberrime politae dependent, quas ars aemula naturae ueritati similes explicuit. ⁸Putes ad cibum inde quaedam, cum mustulentus autumnus maturum colorem adflauerit, posse decerpi, ⁹et si fontem, qui deae uestigio discurrens in lenem uibratur undam, pronus aspexeris, credes illos ut rure pendentes racemos inter cetera ueritatis nec agitationis officio carere. ¹⁰Inter medias frondes lapidis Actaeon simulacrum curioso optutu in deam [sum] proiectus iam in ceruum ferinus et in saxo simul et in fonte loturam Dianam opperiens uisitur.

5 ¹Dum haec identidem rimabundus eximie delector, “Tua sunt” ait Byrrhena “cuncta quae uides”, et cum dicto ceteros omnes sermone secreto decedere praecipit. ²Quibus dispulsis omnibus: “Per hanc” inquit, “deam, o Luci carissime, ut anxie tibi metuo et ut pote pignori meo longe prouisum cupio, ³caue tibi, sed caue fortiter a malis artibus et facinorosis illecebris Pamphiles illius, quae cum Milone isto, quem dicis hospitem, nupta est. ⁴Maga primi nominis et omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quae surculis et lapillis et id genus friuolis inhalatis omnem istam lucem mundi sideralis imis Tartari et in uetustum chaos submergere nouit. ⁵Nam simul quemque conspexerit speciosae formae iuuenem, uenustate eius sumitur et ilico in eum et oculum et animum detorquet. ⁶Serit blanditias, inuadit spiritum, amoris profundi pedicis aeternis alligat. ⁷Tunc minus morigeros et uilis fastidio in saxa et in pecua et quoduis animal puncto reformat, alios uero prorsus extinguit. ⁸Haec tibi trepido et cauenda censeo. Nam et illa uritur perpetuum et tu per aetatem et pulchritudinem capax eius es”. Haec mecum Byrrhena satis anxia.

6 ¹At ego curiosus alioquin, ut primum artis magicae semper optatum nomen audiui, tantum a cautela Pamphiles afui ²ut etiam ultro gestirem tali magisterio me uolens ampla cum mercede tradere et prorsus in ipsum barathrum saltu concito praecipitare. ³Festinus denique et uecors animi manu eius uelut catena quadam memet expedio et “Salue” prope addito ad Milonis hospitium perniciouser euolo. ⁴Ac dum amenti similis celero uestigium, “Age”, inquam “o Luci, euigila et tecum esto. ⁵Habes exoptatam occasionem, et uoto diutino poteris fabulis miris explorare pectus. ⁶Aufer formidines pueriles, comminus cum re ipsa nauiter congregere, et a nexu quidem uenerio hospitis tuae tempera et probi Milonis genialem torum religiosus suspice, uerum enim uero Photis famula petatur enixe. ⁷Nam et forma scitula et moribus ludicra et prorsus argutula est. Vesperi quoque cum somno concederes, et in cubiculum te

deduxit comiter et blande lectulo collocauit et satis amanter cooperuit et osculato tuo capite quam inuita discederet uultu prodidit, denique saepe retrorsa respiciens substitit. ⁸Quod bonum felix et faustum itaque, licet salutare non erit, Photis illa temptetur”.

7 ¹Haec mecum ipse disputans fores Milonis accedo et, quod aiunt, pedibus in sententiam meam uado. Nec tamen domi Milonem uel uxorem eius offendo, sed tantum caram meam Photidem: ²suis parabat isicium fartim concisum et pulpam frustatim consecram †ambacupascuae iurulenta et quod naribus iam inde ariolabar, tucetum perquam sapidissimum. ³Ipsa linea tunica mundule amicta et russea fasceola praenitente altiuscule sub ipsas papillas succinctula illud cibarium uasculum floridis palmulis rotabat in circulum, et in orbis flexibus crebra succutiens et simul membra sua leniter inlubricans, lumbis sensim uibrantibus, spinam mobilem quatiens placide decenter undabat. ⁴Isto aspectu defixus obstupui et mirabundus steti, steterunt et membra quae iacebant ante. ⁵Et tandem ad illam: “Quam pulchre quamque festiue”, inquam “Photis mea, ollulam istam cum natibus intorques! ⁶Quam mellitum pulmentum apparatus! Felix et <certo> certius beatus cui permiseris illuc digitum intingere”.

⁷Tunc illa lepida alioquin et dicacula puella: “Discede”, inquit “miselle, quam procul a meo foculo, discede. Nam si te uel modice meus igniculus afflauerit, ureris intime nec ullus extinguet ardorem tuum nisi ego, quae dulce condiens et ollam et lectulum suaue quaterere noui”.

8 ¹Haec dicens in me respexit et risit. Nec tamen ego prius inde discessi quam diligenter omnem eius explorassem habitudinem. ²Vel quid ego de ceteris aio, cum semper mihi unica cura fuerit caput capillumque sedulo et puplice prius intueri et domi postea perfrui ³sitque iudicii huius apud me certa et statuta ratio, uel <quod...> uel quod praecipua pars ista corporis in aperto et perspicuo posita prima nostris luminibus occurrit et quod in ceteris membris floridae uestis hilaris color, hoc in capite nitor natiuus operatur; ⁴denique pleraeque indolem gratiamque suam probaturae lacinias omnes exuunt, amicula dimouent, nudam pulchritudinem suam praebere se gestiunt magis de cutis roseo rubore quam de uestis aureo colore placiturae. ⁵At uero – quod nefas dicere, nec quod sit ullum huius rei tam dirum exemplum! – si cuiuslibet eximiae pulcherrimaeque feminae caput capillo spoliaueris et faciem natiua specie nudaueris, ⁶licet illa caelo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet inquam Venus ipsa fuerit, licet omni Gratiarum choro stipata et toto Cupidinum populo comitata et balteo suo cincta, cinnama fraglans et balsama rorans, calua processerit, placere non poterit nec Vulcano suo.

9 ¹Quid cum capillis color gratus et nitor splendidus inlucet et contra solis aciem uegetus fulgurat uel placidus renitet ²aut in contrariam gratiam uariat aspectum et nunc aurum coruscans in lenem mellis deprimitur umbram, nunc coruina nigredine caeruleus columbarum colli flosculos aemulatur, ³uel cum guttis Arabicis obunctus et pectinis arguti dente tenui discriminatus et pone uersum coactus amatoris oculis occurrens ad instar speculi reddit imaginem gratiorem? ⁴Quid cum frequenti subole spissus cumulat uerticem uel prolixa serie porrectus dorsa permanat? ⁵Tanta denique est capillamenti dignitas ut quamuis auro ueste

gemmis omnique cetero mundo exornata mulier incedat, tamen, nisi capillum distinxerit, ornata non possit audire.

⁶Sed in mea Photide non operosus sed inordinatus ornatus addebat gratiam. ⁷Vberes enim crines leniter remissos et ceruice dependulos ac dein per colla dispositos sensimque sinuatos patagio residentes paulisper ad finem conglobatos in summum uerticem nodus adstrinxerat.

10 ¹Nec diutius quiui tantum cruciatum uoluptatis eximiae sustinere, sed pronus in eam, qua fine summum cacumen capillus ascendit, mellitissimum illud sauium impressi. ²Tum illa ceruicem intorsit et ad me conuersa limis et morsicantibus oculis: “Heus tu, scolastice”, ait “dulce et amarum gustulum carpis. Caue ne nimia mellis dulcedine diutinam bilis amaritudinem contrahas”.

³“Quid istic” inquam “est, mea festiuitas, cum sim paratus uel uno sauiolo interim recreatus super istum ignem porrectus assari” et cum dicto artius eam complexus coepi sauiari. ⁴Iamque aemula libidine in amoris parilitatem congermanescenti mecum, iam patentis oris inhalatu cinnamomeo et occursantis linguae inlisu nectareo prona cupidine adlibescenti: ⁵“Pereo”, inquam “immo iam dudum perii, nisi tu propitiaris”. ⁶Ad haec illa rursum me deosculato: “Bono animo esto”, inquit “nam ego tibi mutua uoluntate mancipata sum, nec uoluptas nostra differetur ulterius, sed prima face cubiculum tuum adero. Abi ergo ac te compara, tota enim nocte tecum fortiter et ex animo proeliabor”.

11 ¹His et talibus obgannitis sermonibus inter nos discessum est. Commodum meridies accesserat et mittit mihi Byrrhena xeniola porcum opimum et quinque gallinulas et uini cadum in aetate pretiosi. ²Tunc ego uocata Photide: “Ecce” inquam “Veneris hortator et armiger Liber aduenit ultro. Vinum istud hodie sorbamus omne, quod nobis restinguat pudoris ignauiam et alacrem uigorem libidinis incutiat. ³Hac enim sitarchia nauigium Veneris indiget sola, ut in nocte peruigili et oleo lucerna et uino calix abundet”.

⁴Diem ceterum lauacro ac dein cenae dedimus. Nam Milonis boni concinnaticiam mensulam rogatus ad cubueram, quam pote tutus ab uxoris eius aspectu, Byrrhenae monitorum memor, et perinde in eius faciem oculos meos ac si in Auernum lacum formidans deieceram. ⁵Sed adsidue respiciens praeministrantem Photidem inibi recreabar animi, cum ecce iam uespera lucernam intuens Pamphile: “Quam largus” inquit “imber aderit crastino”, et percontanti marito qui comperisset istud respondit sibi lucernam praedicere. ⁶Quod dictum ipsius Milo risu secutus: “Grandem” inquit “istam lucernam Sibyllam pascimus, quae cuncta caeli negotia et solem ipsum de specula candelabri contuetur”.

12 ¹Ad haec ego subiciens: “Sunt” aio “prima huiusce diuinationis experimenta; ²nec mirum, licet modicum istum igniculum et manibus humanis laboratum, memorem tamen illius maioris et caelestis ignis uelut sui parentis, quid is sit editurus in aetheris uertice diuino praesagio et ipsum scire et nobis enuntiare. ³Nam et Corinthi nunc apud nos passim Chaldaeus quidam hospes miris totam ciuitatem responsis turbulenter et arcana fatorum stipibus emerendis edicit in uulgum, ⁴qui dies copulas nuptiarum adfirmet, qui fundamenta moenium perpetuet, qui negotiatori commodus, qui uiatori celebris, qui nauigiis opportunus. ⁵Mihi denique prouentum huius peregrinationis inquirenti multa respondit et oppido mira et

satis uaria; nunc enim gloriam satis floridam, nunc historiam magnam et incredundam fabulam et libros me futurum”.

13 ¹Ad haec renidens Milo: “Qua” inquit “corporis habitudine praeditus quoue nomine nuncupatus hic iste Chaldaeus est?” “Procerus” inquam “et suffusculus, Diophanes nomine”. ²“Ipse est” ait “nec ullus alius. Nam et hic apud nos multa multis similiter effatus non paruus stipes, immo uero mercedes opimas iam consecutus fortunam scaeuam an saeuam uerius dixerim miser incidit.

³Nam die quadam cum frequentis populi circulo conseptus coronae circumstantium fata donaret, Cerdo quidam nomine negotiator accessit eum, diem commodum peregrinationi cupiens. ⁴Quem cum electum destinasset ille, iam deposita crumina, iam profusis nummulis, iam dinumeratis centum denarium quos mercedem diuinationis auferret, ecce quidam de nobilibus adulescentulus a tergo adrepens eum laciniaprehendit et conuersum amplexus exosculatur artissime. ⁵At ille ubi primum consauatus eum iuxtim se ut adsidat effecit, [attonitus] et repentinae uisionis stupore <attonitus> et praesentis negotii quod gerebat oblitus infit ad eum: ⁶“Quam olim equidem exoptatus nobis aduenis?”. Respondit ad haec ille alius: ‘Commodum uespera oriente. Sed uicissim tu quoque, frater, mihi memora quem ad modum exinde ut de Euboea insula festinus enauigasti et maris et uiae confeceris iter’.

14 ¹Ad haec Diophanes ille Chaldaeus egregius mente uiduus necdum suus: ‘Hostes’ inquit ‘et omnes inimici nostri tam diram, immo uero Vlixeam peregrinationem incidant. ²Nam et nauis ipsa <qua> uehebamur uariis turbinibus procellarum quassata utroque regimine amisso aegre ad ulterioris ripae marginem detrusa praeceps demersa est et nos omnibus amissis uix enatauimus. ³Quodcumque uel ignotorum miseratione uel amicorum beniuolentia contraximus, id omne latrocinialis inuasit manus, quorum audaciae repugnans etiam Arignotus unicus frater meus sub istis oculis miser iugulatus est’. ⁴Haec eo adhuc narrante maesto Cerdo ille negotiator correptis nummulis suis, quos diuinationis mercedi destinauerat, protinus aufugit. ⁵Ac dehinc tunc demum Diophanes expergitus sensit imprudentiae suae labem, cum etiam nos omnis circumsecus adstantes in clarum cachinnum uideret effusos.

⁶Sed tibi plane, Luci domine, soli omnium Chaldaeus ille uera dixerit, sisque felix et iter dexterum porrigas”.

15 ¹Haec Milone diutine sermocinante tacitus ingemescebam mihique non mediocriter suscensebam quod ultro inducta serie inopportunarum fabularum partem bonam uesperae eiusque gratissimum fructum amitterem. ²Et tandem denique deuorato pudore ad Milonem aio: “Ferat suam Diophanes ille fortunam et spolia populorum rursus conferat mari pariter ac terrae; ³mih i uero fatigationis hesternae etiam nunc saucio da ueniam maturius concedam cubitum”; ⁴et cum dicto facesso et cubiculum meum contendo atque illic deprehendo epularum dispositiones satis concinnas. ⁵Nam et pueris extra limen, credo ut arbitrio nocturni gannitus ablegarentur, humi quam procul distratum fuerat et grabattulum meum adstitit mensula cenae totius honestas reliquias tolerans ⁶et calices boni iam infuso latice semipleni solam temperiem sustinentes et lagoena iuxta orificio caesim deasceato patescens facilis hauritu, prorsus gladiatoriae Veneris antecenia.

16 ¹Commodum cubueram, et ecce Photis mea, iam domina cubitum reddita, laeta proximat rosa sarta et rosa soluta in sinu tuberante. ²Ac me pressim deosculato et corollis reuincto ac flore persperso adripit poculum ac desuper aqua calida iniecta porrigit bibam, ³idque modico prius quam totum exsorberem clementer inuadit ac relictum paullulatim labellis minuens meque respiciens sorbillat dulciter. ⁴Sequens et tertium inter nos uicissim et frequens alternat poculum, cum ego iam uino madens nec animo tantum uerum etiam corpore ipso ad libidinem inquires alioquin et petulans et iam saucius, paulisper inguinum fine lacinia remota impatientiam ueneris Photidi meae monstrans: ⁵“Miserere” inquam “et subueni maturius. Nam, ut uides, proelio quod nobis sine fetiali officio indixeras iam proximante uehementer intentus, ⁶ubi primam sagittam saeui Cupidinis in ima praecordia mea delapsam excepi, arcum meum et ipse uigorate tetendi et oppido formido ne neruus rigoris nimietate rumpatur. ⁷Sed ut mihi morem plenius gesseris, in effusum laxa crinem et capillo fluente undanter ede complexus amabiles”.

17 ¹Nec mora, cum omnibus illis cibariis uasculis raptim remotis laciniis cunctis suis renudata crinibusque dissolutis ad hilarem lasciuam in speciem Veneris quae marinos fluctus subit pulchre reformata, ²paulisper etiam glabellum feminal rosea palmula potius obumbrans de industria quam tegens uerecundia: ³“Proeliare” inquit “et fortiter proeliare, nec enim tibi cedam nec terga uortam; comminus in aspectum, si uir es, derige et grassare nauiter et occide moriturus. Hodierna pugna non habet missionem”. ⁴Haec simul dicens inscensu grabattulo super me sensim residens ac crebra subsiliens lubricisque gestibus mobilem spinam quatiens pendulae Veneris fructu me satiauit, usque dum lassis animis et marcidis artibus defetigati simul ambo corruimus inter mutuos amplexus animas anhelantes. ⁵His et huius modi conluctationibus ad confinia lucis usque peruigiles egimus poculis interdum lassitudinem refouentes et libidinem incitantes et uoluptatem integrantes. Ad cuius noctis exemplar similes adstruximus alias plusculas.

18 ¹Forte quadam die de me magno opere Byrrhena contendit, apud eam cenulae interesset, et cum impendio excusarem, negauit ueniam. ²Ergo igitur Photis erat adeunda deque nutu eius consilium uelut auspicium petendum. Quae quamquam inuita quod a se ungue latius digrederer, tamen comiter amatoriae militiae breuem commeatum indulsit. ³Sed “Heus tu”, inquit “caue regrediare cena maturius. Nam uesana factio nobilissimorum iuuenum pacem publicam infestat; passim trucidatos per medias plateas uidebis iacere, nec praesidis auxilia longinqua leuare ciuitatem tanta clade possunt. ⁴Tibi uero fortunae splendor insidias, contemptus etiam peregrinationis poterit adferre”.

⁵“Fac sine cura” inquam “sis, Photis mea. Nam praeter quod epulis alienis uoluptates meas anteferrem, metum etiam istum tibi demam maturata regressione. Nec tamen incommittatus ibo. Nam gladiolo solito cinctus altrinsecus ipse salutis meae praesidia gestabo”. Sic paratus cenae me committo.

19 ¹Frequens ibi numerus epulorum et utpote apud primatem feminam flos ipse ciuitatis. <Mens>ae opipares citro et ebore nitentes, lecti aureis uestibus intecti, ampli calices uariae

quidem gratiae sed pretiositatis unius. ²Hic uitrum fabre sigillatum, ibi crustallum inpunctum, argentum alibi clarum et aurum fulgurans et succinum mire cauatum et lapides ut bibas et quicquid fieri non potest ibi est. ³Diribitores plusculi splendide amicti fercula copiosa scitule subministrare, pueri calamistrati pulchre indusiati gemmas formatas in pocula uini uetusti frequenter offerre. ⁴Iam inlatis luminibus epularis sermo percrebuit, iam risus adfluens et ioci liberales et cauillus hinc inde.

⁵Tum infit ad me Byrrhena: “Quam commode uersaris in nostra patria? Quod sciam, templis et lauacris et ceteris operibus longe cunctas ciuitates antecellimus, utensilium praeterea pollemus adfatim. ⁶Certe libertas otiosa, et negotioso quidem aduenae Romana frequentia, modesto uero hospiti quies uillatica: omni denique prouinciae uoluptarii secessus sumus”.

20 ¹Ad haec ego subiciens: “Vera memoras nec usquam gentium magis me liberum quam hic fuisse credidi. Sed oppido formido caecas et ineuitabiles latebras magicae disciplinae. ²Nam ne mortuorum quidem sepulchra tuta dicuntur sed ex bustis et rogis reliquiae quaedam et cadauerum praesegmina ad exitiabiles uiuentium fortunas petuntur, ³et cantatrices anus in ipso momento choragi funebris praepeti celeritate alienam sepulturam anteuortunt”.

⁴His meis addidit alius: “Immo uero istic nec uiuentibus quidem ullis parcitur. Et nescio qui simile passus ore undique omnifariam deformato truncatus est”.

⁵Inter haec conuiuium totum in licentiosos cachinnos effunditur omniumque ora et optutus in unum quempiam angulo secubantem conferuntur. ⁶Qui cunctorum obstinatione confusus indigna murmurabundus cum uellet exurgere, ⁷“Immo mi Thelyphron”, Byrrhena inquit “et subsiste paulisper et more tuae urbanitatis fabulam illam tuam remetire, ut et filius meus iste Lucius lepidi sermonis tui perfruatur comitate”.

⁸At ille: “Tu quidem, domina”, ait “in officio manes sanctae tuae bonitatis, sed ferenda non est quorundam insolentia”. ⁹Sic ille commotus. Sed instantia Byrrhenae, quae eum adiuratione suae salutis ingratis cogebat effari, perfecit ut uellet.

21 ¹Ac sic aggeratis in cumulum stragulis et effultus in cubitum suberectusque [in torum] porrigit dexteram ²et ad instar oratorum conformat articulum duobusque infimis conclusis digitis ceteros eminens [porrigens] et infesto pollice clementer subrigens infit Thelyphron:

³“Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculum Olympicum, cum haec etiam loca prouinciae famigerabilis adire cuperem, peragrata cuncta Thessalia fuscis auibus Larissam accessi. ⁴Ac dum singula pererrans tenuato admodum uiatico paupertati meae fomenta conquiro, conspicio medio foro procerum quendam senem. ⁵Insistebat lapidem claraque uoce praedicabat, siqui mortuum seruare uellet, de pretio liceretur. ⁶Et ad quempiam praetereuntium: ‘Quid hoc’ inquam ‘comperior? Hicine mortui solent aufugere?’

⁷‘Tace’, respondit ille ‘nam oppido puer et satis peregrinus es meritoque ignoras Thessaliae te consistere, ubi sagae mulieres ora mortuorum passim demorsicant, eaque sunt illis artis magicae supplementa’.

22 ¹Contra ego: ‘Et quae, tu’ inquam ‘dic sodes, custodela ista feralis?’ ²‘Iam primum’ respondit ille ‘perpetem noctem eximie uigilandum est exertis et inconiuis oculis semper in

cadauer intentis nec acies usquam deuertenda, immo ne obliquanda quidem, quippe cum deterrimae uersipelles in quoduis animal ore conuerso latenter adrepant, ut ipsos etiam oculos Solis et Iustitiae facile frustrentur; ³nam et aues et rursus canes et mures immo uero etiam muscas induunt. Tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt. ⁴Nec satis quisquam definire poterit quantas latebras nequissimae mulieres pro libidine sua comminiscuntur. ⁵Nec tamen huius tam exitiabilis operae merces amplior quam quaterni uel seni ferme offeruntur aurei. ⁶Ehem, et quod paene praeterieram, siqui non integrum corpus mane restituerit, quidquid inde decerptum deminutumque fuerit, id omne de facie sua desecto sarcire compellitur’.

23 ¹His cognitis animum meum conmasculo et ilico accedens praeconem: ‘Clamare’ inquam ‘iam desine. ²Adest custos paratus, cedo praemium’.

‘Mille’ inquit ‘nummum deponentur tibi. ³Sed heus iuuenis, caue diligenter principum ciuitatis filii cadauer a malis Harpyis probe custodias’.

⁴‘Ineptias’ inquam ‘mihi narras et nugas meras. Vides hominem ferreum et insomnem, certe perspicaciorem ipso Lynceo uel Argo et oculeum totum’.

⁵Vix finieram, et ilico me perducit ad domum quampiam, cuius ipsis foribus obseptis per quandam breuem posticulam intro uocat me et conclaue quoddam obseratis luminibus umbrosum <intrans> demonstrat matronam flebilem fusca ueste contectam, ⁶quam propter adsistens: ‘Hic’ inquit ‘auctoratus ad custodiam mariti tui fidenter accessit’. ⁷At illa crinibus antependulis hinc inde dimotis etiam in maerore luculentam proferens faciem meque respectans: ‘Vide oro’ inquit ‘quam expergite munus obeas’.

⁹‘Sine cura sis’, inquam ‘modo corollarium idoneum compara’.

24 ¹Sic placito consurrexit et ad aliud me cubiculum inducit. ²Ibi corpus splendentibus linteis coopertum introductis quibusdam septem testibus manu reuelat et diutine insuper fleto obtestata fidem praesentium singula demonstrat anxie, uerba concepta de industria quodam tabulis praenotante. ³‘Ecce’ inquit ‘nasus integer, incolumes oculi, saluae aures, inlibatae labiae, mentum solidum. Vos in hanc rem, boni Quirites, testimonium perhibetote’, et cum dicto consignatis illis tabulis facessit.

⁴At ego: ‘Iube’, inquam ‘domina, cuncta quae sunt usui necessaria nobis exhiberi’. ⁵‘At quae’ inquit ‘ista sunt?’ ‘Lucerna’ aio ‘praegrandis et oleum ad lucem luci sufficiens et calida cum oenophoris et calice cenarumque reliquiis discus ornatus’.

⁶Tunc illa capite quassanti: ‘Abi’, inquit ‘fatue, qui in domo funesta cenas et partes requiris, in qua totiugis iam diebus ne fumus quidem uisus est ullus. ⁷An istic comisatum te uenisse credis? Quin sumis potius loco congruentes luctus et lacrimas?’ ⁸Haec simul dicens respexit ancillulam et: ‘Myrrhine’, inquit ‘lucernam et oleum trade confestim et incluso custode cubiculo protinus facesse’.

25 ¹Sic desolatus ad cadaueris solacium perfrictis oculis et obarmatis ad uigilias animum meum permulcebam cantationibus, ²cum ecce crepusculum et nox prouecta et nox altior et dein concubia altiora et iam nox intempesta. ³Mihique oppido formido cumulator quidem cum repente intropens mustela contra me constitit optutumque acerrimum in me destituit, ut

tantillula animalis prae nimia sui fiducia mihi turbarit animum. ⁴Denique sic ad illam: ‘Quin abis’, inquam ‘inpurata bestia, teque ad tui similes musculos recondis, antequam nostri uim praesentariam experiaris? Quin abis?’

⁵Terga uortit et cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cum me somnus profundus in imum barathrum repente demergit, ut ne deus quidem Delphicus ipse facile discerneret duobus nobis iacentibus quis esset magis mortuus. ⁶Sic inanimis et indigens alio custode paene ibi non eram.

26 ¹Commodum noctis indutias cantus perstrepebat cristatae cohortis. ²Tandem expergitus et nimio pauore perterritus cadauer accurro et admoto lumine reuelataque eius facie rimabar singula, quae cuncta conuenerant: ³ecce uxor misella flens cum hesternis testibus introrumpit anxia et statim corpori superruens multumque ac diu deosculata sub arbitrio luminis recognoscit omnia, et conuersa Philodespotum requirit actorem. ⁴Ei praecipit bono custodi redderet sine mora praemium, et oblato statim: ‘Summas’ inquit ‘tibi, iuuenis, gratias agimus et hercules ob sedulum istud ministerium inter ceteros familiares dehinc numerabimus’.

⁵Ad haec ego insperato lucro diffusus in gaudium et in aureos refulgentes, quos identidem manu mea uentilabam, attonitus: ‘Immo’, inquam ‘domina, de famulis tuis unum putato, et quotiens operam nostram desiderabis, fidenter impera’.

⁶Vix effatum me statim familiares omen nefarium exsecrati raptis cuiusque modi telis insecuntur; ⁷pugnis ille malas offendere, scapulas alius cubitis inpingere, palmis infestis hic latera suffodere, calcibus insultare, capillos distrahere, uestem discindere. ⁸Sic in modum superbi iuuenis Aoni uel Musici uatis Piplei laceratus atque discerptus domo proturbor.

27 ¹Ac dum in proxima platea refouens animum infausti atque inprouidi sermonis mei sero reminiscor dignumque me pluribus etiam uerberibus fuisse merito consentio, ²ecce iam ultimum defletus atque conclamatus processerat mortuus ritumque patrio, utpote unus de optimatibus, pompa funeris publici ductabatur per forum. ³Occurrit atratus quidam maestus in lacrimis genialem canitiem reuellens senex et manibus ambabus inuadens torum uoce contenta quidem sed adsiduis singultibus impedita: ⁴‘Per fidem uestram’, inquit ‘Quirites, per pietatem puplicam perempto ciui subsistite et extremum facinus in nefariam scelestamque istam feminam seueriter uindicate. ⁵Haec enim nec ullus alius miserum adulescentem, sororis meae filium, in adulteri gratiam et ob praedam hereditariam extinxit ueneno’.

⁶Sic ille senior lamentabiles questus singulis instrepebat. Saeuire uulgu interdum et facti uerisimilitudine ad criminis credulitatem impelli. ⁷Conclamant ignem, requirunt saxa, paruulos ad exitium mulieris hortantur. Emeditatis ad haec illa fletibus quamque sanctissime poterat adiurans cuncta numina tantum scelus abnuebat.

28 ¹Ergo igitur senex ille: ‘Veritatis arbitrium in diuinam prouidentiam reponamus. Zatchlas adest Aegyptius propheta primarius, qui mecum iam dudum grandi praemio pepigit reducere paulisper ab inferis spiritum corpusque istud postliminio mortis animare’, ²et cum dicto iuuenem quempiam linteis amiculis iniectum pedesque palmeis baxeis inductum et adusque deraso capite producit in medium. ³Huius diu manus deosculatus et ipsa genua contingens: ‘Miserere’, ait ‘sacerdos, miserere per caelestia sidera per inferna numina per

naturalia elementa per nocturna silentia et adyta Coptica et per incrementa Nilotica et arcana Memphitica et sinistra Phariaca. ⁴Da breuem solis usuram et in aeternum conditis oculis modicam lucem infunde. ⁵Non obnitimur <necessitati> nec terrae rem suam denegamus, sed ad ultionis solacium exiguum uitae spatium deprecamur’.

⁶Propheta sic propitiatus herbulam quamquam ob os corporis et aliam pectori eius imponit. ⁷Tunc orientem obuersus incrementa solis augusti tacitus imprecatus uenerabilis scaenae facie studia praesentium ad miraculum tantum certatim adrexit.

29 ¹Immitto me turbae socium et pone ipsum lectulum editiorem quendam lapidem insistens cuncta curiosis oculis arbitrabar. ²Iam tumore pectus extolli, iam salebris uena pulsari, iam spiritu corpus impleri: et adsurgit cadauer et profatur adulescens: ³‘Quid, oro, me post Lethaea pocula iam Stygiis paludibus innatantem ad momentariae uitae reducit officia? Desine iam, precor, desine ac me in meam quietem permitte’.

⁴Haec audita uox de corpore, sed aliquanto propheta commotior: ‘Quin refers’ ait ‘populo singula tuaeque mortis illuminas arcana? An non putas deuotionibus meis posse Diras inuocari, posse tibi membra lassa torqueri?’

⁵Suscipit ille de lectulo et imo cum gemitu populum sic adorat: ‘Malis nouae nuptae peremptus artibus et addictus noxio poculo torum tepentem adultero mancipau’.

⁶Tunc uxor egregia capit praesentem audaciam et mente sacrilega coarguenti marito resistens altercat. Populus aestuat diuersa tendentes, hi pessimam feminam uiuentem statim cum corpore mariti sepeliendam, alii mendacio cadaueris fidem non habendam.

30 ¹Sed hanc cunctationem sequens adulescentis sermo distinxit; nam rursus altius ingemescens: ‘Dabo’, inquit ‘dabo uobis intemeratae ueritatis documenta perlucida et quod prorsus alius nemo cogno<rit uel o>minarit indicabo’. ²Tunc digito me demonstrans: ‘Nam cum corporis mei custos hic sagacissimus exertam mihi teneret uigiliam, cantatrices anus exuuiis meis imminentes atque ob id reformatae frustra saepius cum industriam sedulam eius fallere nequiuissent, ³postremum iniecta somni nebula eoque in profundam quietem sepulto me nomine ciere non prius desierunt quam dum hebetes artus et membra frigida pigris conatibus ad artis magicae nituntur obsequia. ⁴<At> hic utpote uiuus quidem sed tantum sopore mortuus, quod eodem mecum uocabulo nuncupatur, ad suum nomen ignarus exsurgit, ⁵et in exanimis umbrae modum ultroneus gradiens, quamquam foribus cubiculi diligenter obclusis, per quoddam foramen prosectis naso prius ac mox auribus uicariam pro me lanienam sustinuit. ⁶Vtque fallaciae reliqua conuenirent, ceram in modum prosectorum formatam aurium ei adplicant examussim nasoque ipsius similem comparant. Et nunc adsistit miser hic praemium non industriae sed debilitationis consecutus’.

⁷His dictis perterritus temptare formam adgredior. Iniecta manu nasum prehendo: sequitur; aures pertracto: deruunt. ⁸Ac dum directis digitis et detortis nutibus praesentium denotor, dum risus ebullit, inter pedes circumstantium frigido sudore defluens euado. ⁹Nec postea debilis ac sic ridiculus Lari me patrio reddere potui, sed capillis hinc inde laterum deiectis aurium uulnera celauit, nasi uero dedecus linteolo isto pressim adglutinato decenter obtexi’.

31 ¹Cum primum Thelyphron hanc fabulam posuit, conpotores uino madidi rursum cachinnum integrant. Dumque bibere solita Risui postulant, sic ad me Byrrhena:

²“Sollemnis” inquit “dies a primis cunabulis huius urbis conditus crastinus aduenit, quo die soli mortalium sanctissimum deum Risum hilario atque gaudiali ritu propitiamus. Hunc tua praesentia nobis efficies gratiorem. ³Atque utinam aliquid de proprio lepore laetificum honorando deo comminiscaris, quo magis pleniusque tanto numini litemus”.

“Bene”, inquam “et fiet ut iubes. Et uellem hercules materiam repperire aliquam quam deus tantus affluenter indueret”. ⁴Post haec monitu famuli mei, qui noctis admonebat, iam et ipse crapula distentus protinus exsurgo et appellata prope Byrrhena titubante uestigio domuitionem capesso.

32 ¹Sed cum primam plateam uadimus, uento repentino lumen quo nitebamur extinguitur, ut uix inprouidae noctis caligine liberati digitis pedum detunsis ob lapides hospitium defessi rediremus. ²Dumque iam iunctim proximamus, ecce tres quidam uegetes et uastulis corporibus fores nostras ex summis uiribus inruentes ac ne praesentia quidem nostra tantillum conterriti ³sed magis cum aemulatione uirium crebrius insultantes, ut nobis ac mihi potissimum non immerito latrones esse et quidem saeuissimi uiderentur. ⁴Statim denique gladium, quem ueste mea contectum ad hos usus extuleram, sinu liberatum adripio. ⁵Nec cunctatus medios latrones inuolo ac singulis, ut quemque conluctantem offenderam, altissime demergo, ⁶quoad tandem ante ipsa uestigia mea uastis et crebris perforati uulneribus spiritus efflauerint. ⁷Sic proeliatu, iam tumultu eo Photide suscitata, patefactis aedibus anhelans et sudore perlutus inrepo meque statim utpote pugna trium latronum in uicem Geryoneae caedis fatigatum lecto simul et somno tradidi.